
"KMETOSLOVJE"

Pismo ministrici za kulturo

297

Spoštovana ministrica, draga Andreja!

Tole osebno, neposredno pismo ti pišem na podlagi besed, ki jih zadnje čase tu in tam posredno slišim kot odmev tvojih besed o »kmetoslovju« v Slovenskem etnografskem muzeju (oziroma v etnologiji nasploh). Ker te preveč cenim, dvomim, da si tako lahkotno izražene pejorativne sodbe o našem delu oblikovala sama; bojim se, da so plod malce zavistnih, destruktivnih in duhovno ozkih pogledov posameznih zunanjih »dobronamernih svetovalcev«. In tako bi jih zavestno preslišala – te tvoje besede – če bi podobnih pred časom ne bila prebrala v Glasniku SED, v intervjuju, ki sta ga imela s tabo kolegica Tanja Roženberger Šega in dr. Božidar Jezernik. Že tedaj sem premišljala, da bi se kazalo nanje odzvati; a tovrstnih polemičnih odzivov pač ne maram, vsaj dokler mislim, da je možen ustrezen dialog. Vedno sem bila namreč mnenja, da je svoje poglede in pristope bolj produktivno (čeprav nedvomno bolj zahtevno) argumentirati z delom.

In mislim, Andreja, da smo prav to slednje v nekaj preteklih letih v SEM kakovostno počeli; poleg drugega s svojimi osrednjimi letnimi razstavami, ki so temeljile na naših zbirkah, ki so bile vse interpretacije neke tradicijske kulturne sestavine ali posameznih življenjskih stilov – vedno z vidika in z vključitvijo sodobnosti – in ki so bile vse, prav vsako leto nagrajevane (najsibo s strokovno muzealsko, Valvasorjevo, ali s strokovno etnološko Murkovo nagrado). Torej nismo ravno muzej brez dobre reputacije – tudi mednarodne – tako da bi nam kazalo zaupati.

A zdaj nazaj h »kmetoslovju«. Za Glasnik SED si izjavila: *»Kmalu bomo dočakali novo stalno postavitev v Slovenskem etnografskem muzeju ... Tudi ta postavitev se po mojem mnenju preveč navezuje le na kmečko tradicijo. Tudi življenje v obdobju industrializacije je del naše tradicije.«* Na te tvoje besede se je v eni izmed naslednjih številčk Glasnika posredno odzvala kolegica dr. Mojca Ravnik,

* Ker je tema pejorativno pojmovanega »kmetoslovja« vedno znova aktualna, kolegom v vednost in kot dokument časa objavljamo pismo, ki ga je 16. aprila 2003 ministrici za kulturo Andreji Rihter napisala Inja Smerdel, direktorica Slovenskega etnografskega muzeja.

ena izmed vodilnih osebnosti v sodobni slovenski etnologiji, avtorica študije o predmestnem ljubljanskem naselju Galjevica, nekdanja predstojnica Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU. V svojem polemičnem prispevku pod naslovom »Etnologije je škoda« je Jezernikovemu asistentu Petru Simoniču (ki se je v svojem besedilu skliceval na »*poučen intervju s slovensko ministrico za kulturo*« glede etnologije in ukvarjanja s kmetstvom), in preko njega tudi tebi, odgovorila z naslednjimi besedami: »*Ministričina izjava je lahko zanimiva, drži pa ne (ministrica tudi ne more dobro poznati etnologije in ji tega tudi ni treba). Najprej sploh ni jasno, kaj je mišljeno s »kmetstvom«; najbrž so to kmetje, ki živijo od kmetijstva? Saj ni res, da se etnologija ukvarja samo z njimi. Morda bi bilo možno reči, da se ukvarja pretežno s podeželjem; a kaj bi bilo v tem narobe? Ali že imamo preučena naselja, gospodarske načine, družbene odnose, družino, sorodstvo, migracije, urbanizacijo, proletarizacijo, slovstveno folkloro, glasbo in tako naprej, recimo, na podeželju na Slovenskem v 19. in 20. stoletju? Bilo bi lepo, če bi imeli, ker bi potem veliko vedeli tudi o mestih ...*«

In zdaj tvoje besede komentiram še sama. Lahko bi ti seveda hitela pritrdjevati, da je tudi življenje v obdobju industrializacije nedvomno del naše tradicije, in zatrdjevati, da tudi tega zgodovinsko/družbeno/kulturnega segmenta ne bomo prezrli na naši stalni razstavi; a tega ne bom storila, čeprav bo res tako. Na vsebinsko ustreznih mestih bo neizogibno potekal miselni in vizualni dialog s posameznimi pojavi industrializacije (da niti ne omenjam možnosti, ki jih bo lahko raziskovalcem tovrstnih tem odpiral program občasnih razstav). Naša stalna razstava bo pač – ne »preveč«, kot praviš, ampak povsem razumljivo in suvereno – predstavljala tradicijsko kulturo na Slovenskem (s širjenjem v diasporo, poleg stikov s tujimi kulturami). V sintagmi *tradicijska kultura* pojem »tradicijska« sporoča preteklo, historično, prenašanje iz roda v rod, »dolgo trajanje«; in v preteklosti, do izteka prvih treh desetletij 20. stoletja, je bilo prav kmečko prebivalstvo – v vsej svoji razslojenosti – večinsko prebivalstvo na Slovenskem. V Slovenskem etnografskem muzeju hranimo še posebej tovrstno dediščino; devetdeset odstotkov gradiva v naših slovenskih zbirkah predstavljajo materialni viri kmečkega oziroma podeželskega načina življenja. Muzealka si bila, Andreja, zato nedvomno veš, da tem svojim zbirkam ne bomo utekli, jim ne smemo uteči in tudi ne vidim razloga, zakaj naj bi to storili. Prav te zbirke so namreč posebnost našega muzeja; zanje skrbimo in jih z vidika sodobnosti interpretiramo, pomenijo nacionalno in obenem eno izmed evropskih zakladnic zadevne dediščine in prav one lahko v evropskem okviru – v kontekstu evropske kulturne raznolikosti – ohranjajo in razkrivajo slovensko kulturno identiteto; tisti njen nezanemarljivi del, ki ga pomeni tradicijska kultura. V romanskem svetu zadevno dediščino označuje sintagma »la civiltà contadina« oziroma »la civilisation rurale« in ne kaže prezreti besed znamenitega francoskega zgodovinarja Fernanda Braudela, da zahodna civilizacija temelji na »rastlinskem determinizmu« pšenice in trave, poljedelstva in živinoreje (torej kmečkih gospodarsko kulturnih načinov in s temi povezanih življenjskih stilov), ter da poljedelstvo pomeni »največjo industrijo predindustrijske Evrope«. Kaj naj tu še dodam? Če bi Slovenci v odnosu do lastne preteklosti in do dediščine slovenskega kmečkega prebivalstva zmogli in premogli nekaj zdravega skandinavskega ponosa, bi se nedvomno počutili manj majhne.

Če se še enkrat vrneva k muzeju, k etnologiji in k ukvarjanju s kulturami in načini življenja kmečkega prebivalstva, si kaže ponoviti vprašanje dr. Mojce Ravnik: Kaj naj bi bilo v tem narobe? Zares – le kaj? Ali kdo podobno dvomi v »pravilnost« del ruralnih sociologov in gospodarskih zgodovinarjev? Čemu ta iracionalna kmetofobija prav v primeru etnologov? Bi lahko tak odpor do nekih vsebin, časa in socialnih slojev – ko ni več bistveno, kako, na kak način (sodobni metodološki pristopi, mednarodna primerljivost spoznanj itd.) so znanstvena dognanja interpretirana, temveč postane bistveno, da neka tema (nekomu) ni všečna – v določenem trenutku pripeljal do tega, da bi postalo nezaželeno arheološko, zgodovinsko ... proučevanje in prezentiranje neke dobe, nekega antičnega ljudstva ...? Ali morda v prirodoslovju neke živalske ali rastlinske vrste? Verjetno, da ne. Tudi v sami etnološki stroki tisti, ki se želimo ali moramo (na temelju obstoječih zbirk) ukvarjati s temami podeželskega vsakdana in praznika, v ničemer ne oviramo in ne negiramo onih, ki se usmerjajo v urbano etnologijo, v etnologijo manjšin, emigrantov ..., vse do »etnologije terorizma«. Prav nasprotno: le naj jih bo čimveč in naj bodo njihova dognanja čimbolj tehtna. Delovna suverenost, pluralizem idej in znanstvena svoboda pa naj veljajo za vse. Le tako je mogoče dihati in ustvarjati.

In še za konec. Moje vodilo je že od nekdaj, da ni tako bistveno, KAJ raziskuješ oziroma prezentiraš, temveč KAKO? Prvo v primeru Slovenskega etnografskega muzeja neobhodno določajo obstoječe zbirke predmetov in vsega drugega gradiva v naših fondih. Drugo – z vidika sodobnosti zasnovana interpretacija; razumljiva, fleksibilna, ustrezno kontekstualizirana in atraktivno oblikovana stalna razstava na temelju strokovno dorečenega scenarija – pa veš, da je v nastajanju. Sam scenarij, ki smo ga zasnovali leta 1996, ga celo objavili (tudi v angleščini) in tako omogočili presojo domači in tuji strokovni javnosti (na ta način smo med drugim pridobili štiri obsežne pisne pohvalne ocene tujih kolegov), ga prevetrili in dograjevali, ostaja v temeljnih potezah enak. Prestal je že dva pomembna javna preizkusa oziroma potrditvi: izjemno odmevno razstavno postavitev vzorčnih izsekov »Okna zbirk«, »Kabinet čudes« in »Vrata kroga« (mag. Janja Žagar je bila na primer za ta zadnji izsek leta 1998 nagrajena z Murkovo listino) in evalvacijo rezultatov ankete s premišljeno zastavljenim vprašalnikom o pričakovanjih glede stalne razstave, izvedene med (580) vzorčno izbranimi potencialnimi obiskovalci muzeja. Svojestveno javno potrditev, katere smo v teh dneh še posebno veseli, pa pomeni družbeno odgovorna odločitev Telekoma Slovenije za nemajhno donacijo naši ustanovi za ohranjanje regionalne kulturne dediščine in za njeno prezentacijo v sklopu stalne razstave Slovenskega etnografskega muzeja – hiše dediščine, ki je seštevek regionalnega v nacionalnem.

Pri svojem delu tako pričakujemo podporo in zaslužimo zaupanje. Res ne vem, zakaj bi ga ne imeli.

Z odličnim spoštovanjem in prisrčnimi pozdravi,

mag. Inja Smerdel